

Európska súkromná spoločnosť

Dizertačná práca

Mgr. et Mgr. Igor Augustinič

Abstrakt

Supranacionálne právne formy ako nástroj na podporu cezhraničných podnikateľských aktivít na vnútornom trhu Európskej únie sú predmetom záujmu právotvorby a právnej vedy takmer od počiatku európskej integrácie. Plnofunkčnú právnu formu zameranú hlavne na malé a stredné podniky medzi doteraz existujúcimi európskymi právnymi formami nenájdeme. Práve na túto primárnu cieľovú skupinu, do ktorej patrí drvivá väčšina európskych podnikov, mal byť zameraný projekt európskej súkromnej spoločnosti – *societas privata europaea* – SPE.

Počiatky projektu SPE možno vidieť v akademických úvahách v sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia o tom, aká supranacionálna právna forma by bola najvhodnejšia pre malé a stredné podniky. Pod záštitou CREDA, Centra výskumu obchodného práva pri Obchodnej a priemyselnej komore v Paríži, boli diskusie o projekte SPE v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia oživené a viedli v roku 1997 k vypracovaniu prvého návrhu nariadenia o SPE priamo na pôde CREDA. Jednalo sa o súkromný návrh, ktorý bol podkladom následných diskusií o projekte SPE. Počnúc rokom 2001 prebrali iniciatívu ohľadom projektu európske orgány. Prvý oficiálny návrh nariadenia o SPE zverejnila Európska komisia 25.6.2008. V neposlednom rade boli hybnou silou vedúcou k tomuto aktu aktivity Európskeho parlamentu vyzývajúce a zaväzujúce Komisiu na predloženie návrhu nariadenia.

Podľa návrhu nariadenia o SPE predloženého Komisiou je SPE obchodnou spoločnosťou s právnou subjektivitou, so základným kapitálom rozdeleným na podiely, ktoré nie sú verejne obchodovateľné. Registrové sídlo SPE nemusí byť umiestnené v tom istom členskom štáte ako skutočné sídlo. SPE sa spravuje ustanoveniami nariadenia a vlastných stanov, v ktorých musia byť obligatórne upravené tie body, ktoré sú vymenované v prílohe k nariadeniu. V záležitostiach neupravených nariadením o SPE alebo v stanovách sa SPE spravuje právom štátu registrového sídla SPE aplikovateľným na súkromné spoločnosti. Založiť SPE môže podľa návrhu Komisie *ex nihilo* jedna alebo viaceré fyzické alebo právnické osoby. Rovnako možno SPE založiť zmenou právnej formy existujúcej spoločnosti

podľa vnútroštátneho práva alebo SE, fúziou alebo rozdelením existujúcich spoločností. V znení návrhu nariadenia o SPE predloženého Európskou komisiou sa na založenie SPE nevyžaduje cezhraničný prvok. V SPE môže existovať viac druhov podielov. Minimálny základný kapitál SPE je jedno euro, ako vklady sa *ex silentio* pripúšťajú tiež práce alebo výkony. Poskytovanie plnení v prospech spoločníkov v najširšom zmysle je viazané na bilančný test čistých aktív, stanovy SPE však môžu požadovať ako podmienku poskytnutia plnení aj vystavenie potvrdenia o platobnej schopnosti (solvenčný test). Vnútorná štruktúra SPE podlieha širokej autonómii zakladateľov, SPE môže mať jedného alebo viacerých individuálnych konateľov, môže byť organizovaná dualisticky s riadiacim a dozorným orgánom prípadne monisticky so správnym orgánom. Rozhodnutia spoločníkov nemusia byť prijímané na formalizovanom valnom zhromaždení. Na SPE sa aplikujú pravidlá účasti zamestnancov na riadení platné pre súkromné spoločnosti štátu registrového sídla SPE, s osobitnou úpravou pre prípad cezhraničného premiestnenia registrového sídla alebo cezhraničnú fúziu za účasti SPE.

Koncepcia SPE ako jednoduchej právnej formy, sa v ďalšom vývoji ukázala ako neudržateľná. Legislatívny proces a najmä diskusie v Rade Európskej únie za francúzskeho, českého, švédskeho a maďarského predsedníctva v rokoch 2008 až 2011 projekt SPE do značnej miery pozmenili, tak, že z formálnej stránky v súčasnosti pripomína európsku (akciovú) spoločnosť, teda európsky rámec naplnený rozličným obsahom podľa toho, v ktorom členskom štáte by SPE mala sídlo. Kontextu, v ktorom projekt SPE vznikal, predstaveniu návrhu nariadenia predloženého Komisiou a vývoja v legislatívnom procese sa venujú prvé dve kapitoly dizertačnej práce.

Cieľom práce je nájsť odpoveď na otázku, či projekt SPE ako novej supranacionálnej právnej formy má potenciál vniesť medzi už existujúce európske právne formy pridanú hodnotu vo všeobecnosti rovnako ako aj na otázku, či je projekt SPE vhodným nástrojom na účinnú podporu cezhraničných podnikateľských aktivít malých a stredných podnikov na vnútornom trhu Európskej únie. Ďalšie kapitoly sa preto koncentrujú na tie tematické okruhy, ktoré sú podľa autora kľúčové na zodpovedanie uvedených otázok prípadne v ktorých doteraz členské štáty nevedeli nájsť zhodu a viedli k tomu, že práce na projekte SPE v Rade Európskej únie boli v júni 2011 zastavené.

Tretia kapitola práce analyzuje, do akej miery je daná právomoc Európskej únie vytvoriť SPE ako novú právnu formu. Odpoveď na túto otázku závisí predovšetkým od toho, či je naplnené kritérium subsidiarity a proporcionality požadované Zmluvou o Európskej únii. V praxi sa diskusie o tejto otázke viedli najmä vo vzťahu k tomu, či SPE v znení návrhu

Komisie, teda bez cezhraničného prvku, týmto kritériám činí zadosť. Podľa autora práce cezhraničný prvok nie je *condicio sine qua non* naplnenia uvedených kritérií, vnímať ho treba skôr ako politický kompromis, bez ktorého by jednota medzi členskými štátmi na projekte SPE bola nedosiahnuteľná. Tieň pochybností o naplnení kritéria subsidiarity a proporcionality môže skôr vrhať následný vývoj legislatívneho procesu po predložení návrhu Komisie. SPE v aktuálnej podobe má totiž ďaleko od jednotnej právnej formy. Vytvorenie jednotnej právnej formy, ktoré nemožno dosiahnuť na inej úrovni než európskej, je totiž predpokladom naplnenia kritéria subsidiarity. Aktuálny vývoj európskeho práva na jednej strane a prínos, ktorým by mohla byť SPE na strane druhej, tiež otvárajú priestor ďalšej diskusii ohľadom naplnenia kritéria proporcionality.

Ďalšia kapitola analyzuje systém právnej úpravy SPE. Pôvodným zámerom tvorcov projektu SPE bolo aplikáciu vnútroštátneho práva na SPE v rozsahu pôsobnosti nariadenia úplne vylúčiť. Podľa návrhu nariadenia CREDA sa preto na SPE subsidiárne mali aplikovať všeobecné princípy nariadenia, všeobecné princípy komunitárneho práva spoločností a všeobecné princípy spoločné právu členských štátov. Malo sa tým zabrániť zložitému systému prameňov práva s prelínaním európskych a vnútroštátnych právnych aktov, ako je to známe z európskej spoločnosti (SE). Takáto koncepcia sa ukázala ako neudržateľná a to oprávnené. Je sporné, do akej miery uvedené princípy vôbec existujú prípadne do akej miery je z nich možné vyabstrahovať dostatočne konkrétne normy na reguláciu SPE. Návrh Komisie predstavuje modifikovaný systém do tej miery, že pripúšťa subsidiárnu aplikáciu práva súkromnej spoločnosti štátu registrového sídla SPE na tie oblasti, ktoré nie sú regulované v nariadení o SPE alebo v jej vlastných stanovách. Ani tento model však nerieši situáciu, čo v prípade, ak úprava v stanovách SPE nie je úplná alebo dostatočná. Kompromisné návrhy predkladané v Rade Európskej únie preto systém prameňov práva upravujú rovnakým spôsobom, ako v prípade existujúcich európskych právnych foriem. Subsidiárne sa na SPE uplatní právo aplikovateľné na vnútroštátnu súkromnú spoločnosť vždy v prípadoch, ak niektorá záležitosť nie je regulovaná v nariadení alebo v stanovách SPE čo i len čiastočne. V priebehu prác na projekte SPE sa však vnútroštátne právo vpúšťalo do projektu stále vo väčšej miere aj prostredníctvom špeciálnych legislatívnych príkazov alebo legislatívnych splnomocnení pre členské štáty. V tomto postupe možno spravidla vidieť cenu za dosiahnutie kompromisu na tých bodoch, kde členské štáty nevedeli nájsť zhodu na jednotnej úprave na európskej úrovni. Dôsledkom je, že popri európskom právnom akte by vo vnútroštátnom práve musela existovať osobitná vykonávacia úprava v súvislosti s SPE, podobne ako pri existujúcich európskych formách. Koncepcia jednoduchej a prehľadnej právnej formy sa tým

stráca. Práca v tejto kapitole ďalej analyzuje otázku stanov SPE. Ako bolo uvedené, základná koncepcia návrhu Komisie predpokladala, že tvorcovia v stanovách budú musieť upraviť veľký počet bodov, na ktoré bude aplikácia vnútroštátneho práva vylúčená. Na podporu mali slúžiť vzorové stanovy, ich právna povaha však v rámci diskusií o projekte SPE nebola úplne vyjasnená. Kompromisné návrhy Rady katalóg bodov, ktoré majú upraviť stanovy, rozlišujú na obligatórne a fakultatívne.

V piatej kapitole sa práca venuje problematike základného kapitálu. Diskusie o minimálnom základnom kapitáli boli kľúčovými v projekte SPE. Koncepcia návrhu Komisie, ktorá po vzore mnohých vnútroštátnych zákonodarcov fakticky od minimálneho základného kapitálu upustila, sa ukázala ako neudržateľná. Kompromisné návrhy predkladané v Rade síce vychádzajú z minimálneho základného kapitálu vo výške 1 euro, členským štátom však poskytujú možnosť vyžadovať pre SPE s registrovým sídlom na ich území vyšší minimálny základný kapitál, až do 8.000 eur. Je sporné, do akej miery je minimálny základný kapitál schopný plniť funkcie, ktoré sa mu tradične pripisujú. Podľa nás jeho význam neprekračuje rovinu „vstupného poplatku“ za využitie právnej formy SPE. V otázke vkladov spoločníkov do SPE návrh Komisie predstavoval liberálny prístup. Pripúšťal jednak vklady vo forme prác alebo výkonov, jednak nepredvídal formalizovaný postup ohodnocovania nepeňažných vkladov. Vklady vo forme prác a výkonov kompromisné návrhy Rady nepripúšťajú, oceňovanie nepeňažných vkladov nezávislým expertom posledné návrhy umožňujú požadovať členským štátom vo forme legislatívneho splnomocnenia. Kompromisné návrhy Rady rovnako sprísňujú podmienky splácania vkladov spoločníkov SPE. Plnenia v prospech spoločníkov sú chápané v projekte SPE extenzívne. Podmienky, za ktorých sa môžu poskytovať, kompromisné návrhy Rady zjednotili s tými, ktoré sú známe z druhej obchodnej smernice aplikovateľnej na vnútroštátne akciové spoločnosti (bilančné testy čistých aktív a akumulovaného zisku). Rovnako umožnili členským štátom požadovať pre SPE so sídlom na ich území solvenčný test v podobe vyhlásenia riadiaceho orgánu, že SPE bude v období jedného roka schopná plniť svoje záväzky v termíne splatnosti pri normálnom chode podnikania. Zdá sa teda, že ani v tejto otázke projekt SPE neprináša posun prípadne jednoduchú úpravu. Vo vzťahu k tým štátom, ktoré aplikáciu druhej obchodnej smernice nerozšírili aj na vlastnú súkromnú spoločnosť prípadne pre túto nevyžadujú solvenčný test, má projekt SPE potenciál priniesť úpravu dokonca prísnejšiu ako ju poznajú príslušné vnútroštátne právne formy.

Sídlo SPE a najmä požiadavka zhody registrového sídla so skutočným sídlom prípadne upustenie od takejto požiadavky bolo ďalšou diskutovanou témou projektu SPE.

Zatiaľ v tejto otázke členské štáty nedokázali nájsť dohodu. Podľa autora práce možnosť umiestniť registrové sídlo a skutočné sídlo v odlišných členských štátoch by zodpovedalo požiadavke po flexibilnej právnej forme, mohlo by byť vhodne doplnené adekvátnymi publikačnými povinnosťami s cieľom zabrániť zneužívaniu tejto flexibility. Rovnako by takéto riešenie sledovalo trend judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, aj keď aktuálne obligatórna zhoda registrového sídla so skutočným sídlom nie je s touto judikatúrou v rozpore. Súčasný stav kompromisných návrhov predkladaných v Rade v otázke súladu registrového sídla a skutočného sídla odkazuje na vnútroštátne právo štátu registrového sídla. Toto riešenie je suboptimálne, nakoľko otvára priestor na niekoľko kategórií SPE v závislosti od koncepcie sídla prípadne internacionalistickej doktríny sledovanej tým ktorým členským štátom.

Siedma kapitola práce sa venuje tematike účasti zamestnancov na riadení SPE. V tejto otázke sú národné tradície členských štátov značne odlišné, čo sa prejavilo vo všetkých doterajších európskych modeloch účasti zamestnancov na riadení spoločnosti v podobe komplikovaného systému zahŕňajúceho kreáciu osobitného vyjednávacieho výboru, vyjednávanie s riadiacim orgánom a prípadnú aplikáciu štandardných pravidiel. Jednoduchý model predstavený návrhom Komisie, so základným pravidlom aplikácie práva štátu registrového sídla, nebol dostatočným na nájdenie kompromisu medzi členskými štátmi. Kompromisné návrhy predložené v Rade preto predstavujú ďalší model, základnou štruktúrou pripomínajúci ten, ktorý je známy už z európskej spoločnosti. Možno si kľásť otázku, do akej miery to prispieva ku koherentnosti európskeho práva spoločností a do akej miery je model zahŕňajúci vyjednávanie prostredníctvom osobitného vyjednávacieho výboru vhodný pre právnu formu orientovanú predovšetkým na malé a stredné podniky. Ak sa už pripustí, že bez takéhoto modelu nie je mysliteľný v aktuálnom vývojovom štádiu európskeho práva spoločností kompromis ohľadom SPE, eliminácia komplikovanosti tohto modelu pre malé a stredné podniky *par excellence* je možná len vhodným nastavením kritérií (počtu zamestnancov), ktoré vedú k aplikácii procesu vyjednávania. Práve toto je však otázka, v ktorej sú predstavy členských štátov diametrálne odlišné a nateraz viedli k pozastaveniu prác na projekte SPE.

Projekt SPE v stave, v akom sa nateraz práce na ňom pozastavili, podľa autora tejto práce nie je schopný priniesť pridanú hodnotu do škály európskych korporátnych foriem a ak áno, tak len v úplne obmedzenom rozsahu minimálneho základného kapitálu, kde maximum 8.000 eur umožnené požadovať členským štátom predstavuje posun oproti 120.000 eur vyžadovaných pre európsku spoločnosť. Rovnako možno mať pochybnosti, do akej miery by

táto právna forma, v stave, v akom sa jej projekt nachádza, mohla predstavovať účinný nástroj na podporu cezhraničných aktivít malých a stredných podnikov. Oprávnenosť a zmyslupnosť snáh o jej vytvorenie spochybňuje tiež nemalé úsilie a náklady v širokom slova zmysle investované doteraz do projektu a chabý výsledok. Adekvátnou cestou na naplnenie tých cieľov, ktoré sa očakávali od SPE, sa javí skôr harmonizácia *de facto* prostredníctvom zblížovania právnych poriadkov členských štátov – vhodným príkladom môže byť narastajúci trend znížiť alebo fakticky zrušiť minimálny základný kapitál pri vnútroštátnych súkromných spoločnostiach – doplnená vhodnou úpravou prostredníctvom európskych smerníc.

Kľúčové slová: európska súkromná spoločnosť, *societas privata europaea*, európske právne formy, supranacionálne právne formy, európske právo obchodných spoločností, spoločnosť s ručením obmedzeným